

mutta konferenssissa tuotiin paljon esiin monitieteisen ja -lähteen tarkasteluotteen merkitystä keskiajan kulttuuria ja olosuhteita tutkittaessa. Läsnaolijat edustivatkin useita eri tieteenaloja, ja osa esitelmistä perustui enemmän aineellisen kulttuurin jäännöksiin.

Esitelmien sisältö samoin kuin suomalaisten keskiajantutkijoiden muukin toiminta kertoo paitsi sujuvasta tieteidenvälisestä vuoropuhelusta myös keskiajantutkimuksemme vahvasta kansainvälistymisestä. Suomen ulkopuolella tapahtuvan tutkimuksen seuraaminen ja siihen osallistuminen seminaari-, arkisto- ja tutkijavierailujen sekä myös muilla kuin suomeksi ja ruotsiksi kirjoitettujen julkaisujen kautta on keskiajantutkimuksen kentillä itsestäänselvyys silloinkin, kun oma tutkimusaihe kohdistuu ”vain” Suomen historiaan. Moni tutkija on myös saavuttanut kansainvälisillä tutkimusaiheillaan tunnetun aseman ulkomaisten kollegoidensa silmissä.

Jos suomalaisten keskiajantutkijoiden kansainvälisyyttä jokin yhä rajoittaa, niin rahoituksen riittä-mättömyys eikä suinkaan tutkijoiden haluttomuus tai osaamattomuus. Sääli, ettei Tieteiden talossa järjestettyä tilaisuutta ollut markkinoitu naapurustossa ahkeroiville Opetus- ja kulttuuriministeriön byrokraateille – olisi tullut suomalaisen tutkimuksen korkea taso selväksi ihan jo muutamaa esitelmää kuuntelemalla ja katselemalla. Konferenssia pitempään seuraamalla aiheiden kirjo olisi puolestaan osoittanut, että yliopistoille säilytetyistä profilointivaatimuksista huolimatta ”päällekkäisen tutkimuksen” vaara ei ole Suomessa kovin konkreettinen huolenaihe.

Seuraavan, vuonna 2017 järjestettävän konferenssin pitopaikaksi päätettiin ainakin alustavasti Hämeen linna. Keskusteluissa ideoitiin kansainvälisyyden hengessä myös konferenssin järjestämistä joskus vaihteeksi Suomen rajojen

Kukoistava keskiaika

Suomalaiset keskiajantutkijat joka toinen vuosi kokoava konferenssi Dies Mediaevalis järjestettiin Helsingissä 19.–21. maaliskuuta. Kolmielisen konferenssin teema oli väljästi ymmärrettyä suhteet, ja esitelmissä aihepiiriä lähestyttiin useasta eri näkökulmasta. Huomiota saivat muun muassa perhe-suhteet, ystävyys, tunteet, valta, hallinto, hierarkiat, uskonharjoituksen käytännön ilmenemismuodot, vähemmistöt ja jopa keskiaikainen virantäyttökulttuuri osaksi tutunkuuloisine lieveilmiöineen. Suurin osa esitelmänpitäjistä tunnui perustavan tutkimuksensa nimenomaan kirjallisiin lähteisiin,

ulkopuolella, esimerkiksi Tukholmassa tai Tallinnassa.

Dies Mediaevales -konferenssin yhteydessä on vuodesta 2002 myönnetty Valoisa keskiaika -kunniamaininta jollekulle keskiajantutkimuksen saralla ansioituneelle tutkijalle. Tällä kertaa keskiajantutkimuksen seura Glossa ry. myönsi sen Turun yliopiston professori Kaisa Häkkiselle, joka on edistänyt monipuolisesti kielihistoriallista tutkimusta suomen kielen vanhoja muotoja ja rakenteita selvittämällä. Häkkinen ja hänen johtamansa työryhmät ovat muun muassa tutkineet Mikael Agricolan kieltä ja julkaisseet 1500-luvun suomenkielisiä teoksia, siis vanhinta suomenkielistä kirjallisuutta, lähdejulkaisuina.

Lähteet ovat tärkeitä kaikille historian tutkijoille. Keskiajantutkimusta vilkastuttaa se, että kirjamuotoisten lähdejulkaisujen ohella lähteitä on teknologian kehittymisen myötä digitoitu. Suomella on edustus myös Euroopan laajuisessa *Medieval Cultures & Technological Resources* -infrastruktuurihankkeessa, joka pyrkii edistämään kaiken keskiajalla tuotetun kirjallisen aineiston digitoimista. Digitoiminen ei tietenkään ole itsetarkoitus, vaan siihen kuuluu elimellisenä osana aineiston luettelointi ja kuvailu sekä aineiston julkaiseminen internetin kautta tietokantana, jolloin ne ovat tutkijoiden ja kaikkien kiinnostuneiden ulottuvilla.

Ulkomailla koottujen tietokantojen lisäksi Kansallisarkiston alati täydentyvä Digitaaliarkisto sisältää myös keskiajantutkijaa hyödyttäviä kotimaisia asiakirja-aineistoja, ja Kansalliskirjaston verkkosivujen yhteyteen avattu Fragmenta membrae -tietokanta tuo käytettäväksi tuhatmäärin fragmentteja eli keskiaikaisten asiakirjojen osia ja yksittäisiä sivuja, joista monet ovat säilyneet siksi, että aikaisemminkin osattiin kierrättää ja varsinkin vahvat pergamenttisivut olivat käytännöllisiä tilikirjojen ja muiden hallin-

nollisten asiakirjasarjojen kansimateriaaleina. Etenkin uskonpuhdistuksen aikana ja jälkeen katolisia käsikirjoituksia pilkottiin ennen muuta voudintilien kansiksi; hajotettuja teoksia on digitalisoinnin avulla taas mahdollista lähestyä enemmän kokonaisuuksina.

Suomessa on lisäksi parhaillaan käynnissä kaksikin kansallista, mutta kansainvälisen yhteistyön puitteissa toteutettavaa keskiajantutkimukseen liittyvää tietokantaja infrastruktuurihanketta. Näistä toinen on Diplomatarium Fennicum -hanke: sen puitteissa julkaistaan uudelleen Reinhold Hausenin julkaisema lähdejulkaisu *Finlands medeltidsurkunder*. Se on jo verkossa Diplomatarium Fennicum -nimisenä, mutta edellyttää lähdekriittistä läpikäyntiä ja tietysti myös täydentämistä – monissa ulkomaisissa arkistoissa Vatikaanin arkistoa myöten on asiakirjoja, jotka eivät olleet Hausenin käytettävissä. Toinen yhtä tärkeä hanke on puolestaan Codices Fennici, jonka puitteissa luetteloidaan ja digitoidaan kaikki Suomea koskevat keskiajalla ja 1500-luvulla kirjoitetut käsikirjoitukset, joiden joukossa on muun muassa lakitekstejä, liturgisia kirjoja ja tuomiokirjoja. Hankkeet ovat siis toisiaan tukevia, sillä Diplomarium Fennicum -hanke keskittyy pääsääntöisesti lyhyempiin asiakirjoihin eli niin kutsuttuun kirjeaineistoon ja Codex Fennici siis tavallisesti pitempiin ja ”kirjamuotoisiin” käsikirjoituksiin.

Kaiken inhimillisen toiminnan tarkoituksiin kuuluu myös toiminnan jatkuvuuden varmistaminen, mikä tieteessä tarkoittaa valmiuksien ja kiinnostuksen siirtämistä uusille sukupolville. Useassa Suomen yliopistossa tieteiden rajat ylittävää yhteistyötä ei tehdä vain tutkimuksen vaan myös opetuksen saralla. Monissa Suomen yliopistoissa on luotu erityisiä keskiajan tutkimuksen opintokokonaisuuksia tai ainakin kurssikokonaisuuksia, ja niiden kuten myös tutki-

muksen korkeasta tasosta ja monipuolisuudesta vastaavat yliopistoihin perustetut monitieteiset varhaisemman historian tutkimuskeskukset. Keskiajantutkimuksen näkyvä läsnäolo tutkimus- ja opetusohjelmassa onkin paras osoitus yliopiston kuin yliopiston ajantasaaisuudesta.

Keskiajantutkimus on vanhaan ollut edelläkävijä ja suunnannäyttävä – eihän modernia historian tutkimusta edes olisi olemassa ilman lähdekritiikkiä, jonka varhaiset keskiajantutkijat kehittivät.

MARKO LAMBERG